

درخیزد ز روزگار

تأملی در تقدیرگرایی زُرّوانی در ادبیات فارسی
(از عصر فردوسی تا حمله مغول)

مرمر حسامی

با مقدمه دکتر اصغر دادبه

انشارات آکریب کتاب

حسامی، مرمر، ۱۳۴۹-
 با جنبه زروان تأملی در تقدیرگرایی زروانی در ادبیات فارسی از عصر فردوسی تا حمله مغول/ مرمر حسامی
 با مقدمه دکتر اصغر دادبه و ویرایش محسن عموشاهی
 تهران: آگryn کتاب، ۱۴۰۰.
 ۱۶۰ ص: ۱۴×۲۱ س. م.
 ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۷۴-۰۶۳

سرشناسه:
 عنوان و نام پدیدآور:

مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:

شابک:
 وضعیت فهرست‌نویسی:

پادداشت:

عنوان دیگر:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

موضوع:

شناسه افزوده:

رده‌بندی کنگره:

رده‌بندی دیویی:

شماره کتابشناسی ملی:

فنیاً
 کتابنامه: ص ۱۵۵ - ۱۶۰

تأملی در تقدیرگرایی زروانی در ادبیات فارسی (از عصر فردوسی تا حمله مغول).
 قضا و قدر در ادبیات

Fate and fatalism in literature

قضا و قدر

Fate and fatalism

چیر و اختیار در ادبیات

Free will and determinism in literature

چیر و اختیار

Free will and determinism

زروانی‌گری در ادبیات

Zurvanism in literature

زروانی‌گری

Zurvanism

دادبه، علی‌اصغر، ۱۳۲۵-، مقدمه‌نویس

PIR۴۰۰۹

۸۴-۸۳۱

۸۴۴۰۱۶۷

ناشر: آگryn کتاب

تهران، یوسف‌آباد، خیابان جهان‌آرا، کوچه سی‌ونهم، پلاک ۳۸، واحد ۱

info@agrinketab.ir

www.agrinketab.ir

https://t.me/agrinketab

۸۸۰۰۷۶۴۷ - ۰۹۳۴۴۷۷۱۱۱

در جنبه زروان (تأملی در تقدیرگرایی زروانی در ادبیات فارسی از عصر فردوسی تا حمله مغول)

مؤلف: مرمر حسامی

مقدمه: دکتر اصغر دادبه

ویرایش: محسن عموشاهی

ناشر: آگryn کتاب

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۷۴-۰۶۳-۳

نوبت چاپ: اول- ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

حق نشر برای ناشر محفوظ است ©

فهرست

- ۷.....سخن ناشر
- ۱۲.....درآمد: تقدیر گرایی و تجلی آن در شعر فارسی / دکتر اصغر دادبه
- ۱۸.....پیش گفتار

۲۷-۴۰

تقدیر و تقدیر گرایی

- ۲۹.....۱. واژه شناسی تقدیر
- ۳۰.....۲. تقدیر گرایی (فانالیسم)
- ۳۱.....۳. تقدیر گرایی در اصطلاح فلسفه و کلام
- ۳۴.....۴. واژه های دال بر مفهوم «تقدیر» در زبان فارسی
- ۳۴.....۵. دلالت های زبانی و معنانشاسی در مورد تقدیر
- ۳۸.....۶. بخت

۴۱-۵۳

تقدیر و زمان

- ۴۱.....۱. دیدگاه قدما نسبت به زمان
- ۴۳.....۲. دیدگاه های جدید درباره زمان
- ۴۴.....۳. دیدگاه متفکرین اسلامی در باب زمان
- ۴۴.....۴. زمان اساطیری
- ۴۶.....۵. زُروان، خدای زمان

۵۴-۶۰

تاریخچه تقدیر گرایی

- ۵۴.....۱. ریشه های تقدیر گرایی در شرق
- ۵۵.....۲. تقدیر گرایی در آیین زُروانی
- ۵۶.....۳. تقدیر گرایی در آیین مهری / میتراپی
- ۵۶.....۴. تقدیر گرایی در آیین زرتشتی و دوره ساسانی
- ۵۹.....۵. پس از اسلام
- ۵۹.....۶. چگونگی انتقال باورهای زُروانی به دوره های بعد

۶۱-۶۶

جبر و اختیار

- ۶۳.....۱. جبر
- ۶۳.....۲. فائیلین به جبر مطلق
- ۶۴.....۳. فائیلین به جبر نسبی
- ۶۴.....۴. اختیار گرایی

۵. تفویض گرایی معتزله..... ۶۵
۶. علل و ریشه‌های اجتماعی تقدیرگرایی..... ۶۵

تقدیرگرایی در شعر و اندیشه ادیبان ۶۷-۷۵

وضعیت اجتماعی و ادبی ایران در قرون اولیه اسلامی ۷۶-۸۴

۱. نهضت شعویان..... ۷۷
۲. قیام ابو مسلم مرادی..... ۷۸
۳. قیام‌های نظامی و دینی..... ۷۹
۴. تشکیل حکومت طاهری..... ۸۰
۵. تشکیل سلسله صفاری..... ۸۱
۶. وضع دینی ایران در قرن اول تا سوم..... ۸۲

اوضاع اجتماعی و ادبی در قرون چهارم تا ششم ۸۵-۱۰۴

۱. سلجوقیان..... ۸۶
۲. وضع اجتماعی در قرون پنجم و ششم..... ۸۷
۳. جریان‌های دینی تا قرن پنجم و ششم..... ۹۱
۴. فرقه اسماعیلیه..... ۹۲
۵. فرقه و مذهب شیعه اثناعشری..... ۹۴
۶. فرقه صوفیه..... ۹۵
۷. تعصب و مناقشات..... ۹۷
۸. حکما و اندیشمندان مشهور قرون پنجم و ششم..... ۹۹
۹. علوم بلاغی و کلامی..... ۱۰۱
۱۰. اوضاع فرهنگی قرون اولیه تا حکومت ترکان و جریان تقدیرباوری..... ۱۰۴

رد پای تقدیرباوری در آثار فردوسی، سنایی، نظامی، منوچهری و فروغی ۱۰۵-۱۶۰

۱. تقدیرباوری در آثار ادیبان..... ۱۰۷
۲. تقدیرباوری در شاهنامه حکیم فردوسی..... ۱۱۰
۳. تقدیرباوری در پنج گنج حکیم نظامی..... ۱۳۳
۴. تقدیرباوری در آثار حکیم سنایی..... ۱۳۷
۵. تقدیرباوری در اشعار منوچهری دامغانی و فرخی سیستانی..... ۱۴۸

سخن آخر ۱۵۳

منابع ۱۵۵

سخن ناشر

تقدیر یا سرنوشت (Fate)، از جمله موضوعات مورد بحث در حوزه اخلاق، کلام و فلسفه است که در ادبیات نیز قابل پیگیری است. این نوع نگاه به جهان هستی و باور به «تقدیر گرایی» که ریشه در تمدن و گذشته تاریخی این جامعه دارد، تفاوت‌هایی آشکار در روش زندگی، عقاید، نمادهای باورهای ما در مقایسه با سایر ملل را به همراه داشته است. آدمی در انجام بسیاری از کارهای خود، وجود اراده آزاد را می‌پذیرد؛ با این حال، زمانی که به رغم تمهیدات گوناگون نمی‌تواند از رخداد پیشامدی تلخ پیش‌گیری کند، متوسل به تقدیر می‌شود.

اگر ادبیات را چکیده تاریخ یک ملت بدانیم، در خواهیم یافت که نگاه «تقدیر گرایی»، خلق الساعه نیست و قدمتی به دیرینگی عمر بشر دارد. اهمیت این نوع نگاه در آثار ادبی فارسی زبان از ابتدا تا امروز، از جهاتی به مسائل جامعه‌شناختی بازمی‌گردد و تأمل در این باب، گویای عکس العمل‌های تاریخی ملت ما به حوادثی است که قرن‌ها بر او گذشته و حتی می‌توان ادعا کرد که راه را برای پیش‌بینی رفتار این قوم در آینده هموار می‌سازد. عنوان این مختصر - **در چنبره زروان** - از جهاتی یادآور همین مفهوم و باور دیرپاست. ساکنان مشرق زمین و به‌ویژه قوم دیرین آریایی، اعتقاد به گرفتار بودن در دایره زمان و بی‌پایان بودن کوشش برای رهایی از این چنبره و دام را، قرن‌ها و بلکه هزاره‌هاست که در گوشه‌ای تاریک از ذهن خود به همراه دارند. این تفکر که انسان در چنبر و چنگال نیروی مهبی به نام سرنوشت و زمان اسیر است و قدرت تغییر کنش‌ها و تقدیر خود را ندارد، منتج به نگاهی تلخ‌اندیش و پوچ‌گرا می‌شود که گاه این ملل متمدن و خلاق را در اوج مسیر پویایی و ترقی، از حرکت باز داشته است.